

Oberšliks pret Austriju (#2) (*Oberschlik v. Austria* (#2))

1997. gada 1. jūlijs

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas

10. pants

Vārda brīvība

1. Ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no valsts institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. Šis pants neierobežo valstu tiesības pieprasīt radoraidījumu, televīzijas raidījumu un kino demonstrēšanas licencēšanu.
2. Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām prasībām, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai tikumību, aizsargātu citu cilvēku cieņu vai tiesības, nepieļautu konfidenciālas informācijas izpaušanu vai lai nodrošinātu tiesas varu un objektivitāti.

Lietas būtība: žurnālists nepamatoti notiesāts par politika apvainošanu.

1991. gada martā prasītājs periodiskā izdevuma *Forum* redaktors Gerhards Oberšliks publicēja rakstu par politiķa Jorga Haidera runu. Tajā viņš Haideru aprakstīja kā *Trottel* (idiotu). 1991. gada maijā pēc Haidera prasības Vīnes krimināltiesā Oberšliku atzina par vainīgu un piesprieda 20 darba dienu naudas sodu, nosakot dienas likmi 200 Austrijas šiliņu (ATS) apmērā. Tiesa uzskatīja, ka vārds *Trottel* ir apvainojums un var celt vienīgi neslavu, tādēļ to nevar izmantot objektīvai kritikai. Tad prasītājs griezās Vīnes Apelācijas tiesā, kura ar 1992. gada marta spriedumu arī atzina Oberšliku par vainīgu, taču samazināja dienas naudas soda likmi līdz ATS 50. Tā uzskatīja, ka lasītājs, kurš vārdu *Trottel* pamanījis Oberšlika raksta virsrakstā, bet nav lasījis ne Haidera runu, ne pašu rakstu, uztvers to kā personīgu apvainojumu Haideram, nevis kā secinājumu viņa teiktajam. Tādējādi Oberšlikam vajadzēja apzināties, ka viņa rakstītais ir apvainojums, kurš pārsniedza objektīvas kritikas robežas.

1992. gada 15. septembrī Oberšliks griezās Eiropas Cilvēktiesību komisijā (turpmāk - Komisija), apgalvojot, ka viņa notiesāšana bijusi pretrunā ar ECK 10. pantu un ka Austrijas tiesu process ir bijis pretrunā ar ECK 6. pantu. 1995. gada 6. aprīlī Komisija atzina šo iesniegumu par pieņemamu izskatīšanai attiecībā uz 10. pantu, bet pārējo iesnieguma daļu noraidīja. 1995. gada 29. novembra ziņojumā tā puda viedokli, ka ir noticis ECK 10. panta pārkāpums. Komisija izdarīja sekojošus secinājumus. Oberšliks bija apsūdzēts par Haidera apvainošanu, jo nosaucis pēdējo par *Trottel* gan raksta virsrakstā, gan pašā rakstā. Savā publikācijā prasītājs vārdu *Trottel* nelietoja nejauši; tas bija vienīgais vārds, kas gan pievērstu sabiedrības uzmanību necilvēcīgajiem Haidera runas

argumentiem, gan apkopotu raksta kritiku. Gan vārdi, gan tonis bija izvēlēti tā, lai Haideram un lasītājiem parādītu, cik viņa vārdi ir bijuši neloģiski, nesaprātīgi un bīstami, jo tie liedza vārda brīvību ne tikai lielākajai daļai pilsoņu, bet arī pašam runātājam. Tādēļ sabiedrības interesēs bija brīdināt par šīs personas idejām, jo Haideris bija iespējamais kandidāts federālā kanclera (*Federal Chancellor*) amatam. Vārds *Trottel* bija vērstis nevis pret runātāju, bet pret viņa teikto, ko vidusmēra lasītājs varēja pamanīt.

Komisija atzina, ka vārdu *Trottel* pašu par sevi var uzskatīt kā apvainojošu, taču tas jāskata lietas apstākļu kontekstā. Šajā gadījumā prasītāja notiesāšana un viņa vārda brīvības ierobežošana bijusi pārmērīga valsts iejaukšanās.

Austrijas valdība norādīja, ka Oberšliku tiesāja nevis par Haidera kritizēšanu, bet par vārda *Trottel* lietojumu, kas ir personisks apvainojums un ceļ neslavu sabiedrībā. Tas nav pieņemams demokrātiskā sabiedrībā pat tad, ja kāda persona izplata provokatīvus paziņojumus. Lai uzturētu minimālu politiskās debates līmeni, ir jāievēro noteikti pamatnoteikumi. Konvencija nevar neierobežoti aizsargāt apvainojumus un aizskarošu valodu, jo tie nedod nekādu pozitīvu ieguldījumu sabiedrības politiskajai attīstībai. Tie drīzāk sabojā sabiedrības gaisotni, veicinot vēlmi atriebties. Demokrātiskas sabiedrība nav ieinteresēta atbalstīt šādu spriedzi.

Tiesa tomēr atkārtoti uzsvēra, ka ECK 10.panta 2.daļā minētā vārda brīvība attiecināma ne tikai uz "informāciju" un "idejām", kas tiek uztvertas labvēlīgi vai neitrāli un nav apvainojošas, bet arī uz tām, kas apvaino, šokē vai uztrauc. Sevišķi svarīgi šie principi ir attiecībā uz presi. Nepārkāpjot zināmas robežas apkārtējo reputācijas aizsardzībai, preses uzdevums ir sniegt informāciju un idejas par politiskiem un citiem vispārējas intereses jautājumiem. Runājot par pieņemamas kritikas robežām attiecībā uz politiķi, kas darbojas sabiedrībā, tās ir plašākas nekā attiecībā uz privātpersonu.

Tiesa atzīmēja, ka lieta jāskata kopējā kontekstā, ievērojot prasītāja runu un apstākļus, kādos tā bija uzrakstīta. Kā svarīgākais minama Haidera runa, par kuru Oberšliks sniedza pārskatu. Tajā Haideris uzsver, ka kareivji, kas piedalījušies Otrajā pasaules karā neatkarīgi no tā, kurā pusē tie ir karojuši, ir cīnījušies par mieru un brīvību un devuši nozīmīgu ieguldījumu mūsdienu demokrātiskās sabiedrības radīšanā un veidošanā; un tikai tiem, kas šajā karā riskēja ar savām dzīvībām, ir tiesības baudīt uzskatu brīvību. Tādējādi Haidera runa uzskatāma par provokatīvu un izraisīja spēcīgu reakciju.

Tiesa uzskatīja, ka prasītāja raksts un it īpaši vārds *Trottel* noteikti būtu jāuztver kā polemisks, taču tas nav nepamatots personisks uzbrukums, jo autors tam sniedz objektīvu izskaidrojumu, pamatojot to ar Haidera runu, kas pati par sevi ir provokatīva. Raksts un vārds *Trottel* skatāmi politiskās diskusijas kopējā kontekstā, ko izraisījusi Haidera runa.

Tas tiesa, ka, publiski nosaucot politiķi par *Trottel*, viņu var apvainot. Taču šajā gadījumā vārds *Trottel* bija proporcionāls sašutumam, ko apzināti izsauca Haideris. Runājot par raksta polemisko toni, ir jāatgādina, ka ECK 10.pants aizsargā ne tikai pašas izteiktās "idejas" un "informāciju", bet arī formu, kādā tās tiek ietvertas.

Secinājumos tiesa atzina, ka nav bijusi nepieciešamība ierobežot prasītāja vārda brīvību. Tādējādi ir noticis ECK 10.panta pārkāpums.

Tiesa atzina Oberšlika prasību finansiālo zaudējumu sakarā, proti, atlīdzināt naudas soda un Haidera tiesas nodevas un juridiskās pārstāvības izmaksas, kuras prasītājam bija jāsamaksā saskaņā ar Vīnes Apelācijas tiesas spriedumu. Tiesa piesprieda prasītājam arī ATS 150000 pārstāvības izdevumiem Austrijas tiesās un ar ECK nodibinātajās institūcijās.

Izskatot šo lietu, Tiesa balstījās uz sekojošiem tiesas precedentiem: *Oberšliks pret Austriju (#1) (Oberschlik v. Austria #1)*, 23.05.1991.; *Demokrātisko Austrijas karēivju apvienība un Gubi pret Austriju (Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs and Gubi v. Austria)*, 19.12.1994.; *De Hess un Gijssels pret Beļģiju (De Haes and Gijssels v. Belgium)*, 24.02.1997.